

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sociálních studií

Katedra sociologie

Veronika Kusá (UČO: 386050)

Sociologie-Genderová studia

bakalářské studium

imatrikulační ročník 2010

Rešerše

Téma: Kvalitativní výzkum a jeho paradigmata

Metodologie výzkumu genderové problematiky(GEN 104)

Ve Frenštátě pod Radhoštěm dne 5. 5. 2011.

Úvod

V této rešerši se pokusím shrnout poznatky z četby do srozumitelného celku, který bude zahrnovat nejdůležitější informace o kvalitativním výzkumu a jeho paradigmatech. Nejprve se budu zabývat výzkumem samotným- jeho cíly, technikami a kritikou, následně se pak zaměřím na poznávací systémy, které jsou pro kvalitativní výzkum relevantní, tedy na symbolický interakcionismus a etnometodologii.

Rešerše

Kvalitativní výzkum se vyznačuje prací s nenumerními daty, přičemž cílem a posláním

tohoto výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích, které vyžaduje náhled do co největšího množství dimenzí daného problému. Snaží se zjistit co nejvíce informací o co nejmenším počtu jedinců a nalézt pravidelnosti, které v nich existují. (Disman, 1993)

V kvalitativním výzkumu není výběr proměnných prováděn výzkumníkem, nýbrž jsou to zkoumané osoby, které rozhodují o redukci dat. Výzkumník doufá, že získá informace o všem, co respondent pokládá za relevantní, přičemž není vtlačován do předem daných schémat, v čemž spočívá největší síla kvalitativního výzkumu, jenž nám pomáhá porozumět zkoumané realitě. (Disman, 1993) „V kvalitativním výzkumu mizí hranice mezi rolí výzkumníka a rolí zkoumaní osoby, oba jsou rovnocennými partnery.“ (Disman, 1993: 300) Účelem pátrání po pravidelnostech, existujících v získaných datech, je formulovat nové hypotézy či nové teorie – tato logika, kterou kvalitativní výzkum používá se nazývá induktivní. (Disman, 1993).

Schopnost nalézt ve struktuře dat i neočekávané pravidelnosti však snižuje schopnost generalizovat závěry na populaci. Kromě této skutečnosti též není možné kvantitativně definovat pravděpodobnost platnosti zjištěných závěrů. (Disman, 1993)

Nejběžnějšími technikami sběru informací v kvalitativním výzkumu jsou: zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýza osobních dokumentů, přičemž „...metodika kvalitativního výzkumu je definitivní teprve tehdy, když bylo dosaženo teoretické saturace, když už další data nepřispívají k lepšímu porozumění danému konceptu.“ (Disman, 1993:302) I přesto, že jsou tyto techniky mnohdy využívány i v kvantitativním výzkumu, nachází se podstatný rozdíl v kontextu, v jakém jsou techniky používány, a ve strategii jejich aplikace. (Disman, 1993)

V mnohých učebnicích metodologie se doporučuje, aby se o kvalitativním výzkumu uvažovalo pouze v počátečních a průzkumných fázích výzkumu, kde bude sloužit k obeznámení s prostředím předtím, než začne seriózní výběr vzorku a počítání. Někteří autoři dokonce data získaná kvalitativním výzkumem považují za „nekvalifikovaná“. (Silverman, 2005) Výhrady autorů mají základ ve skutečnosti, že síla kvalitativního výzkumu spočívá v dlouhých, popisných vyprávěních než ve vytváření statistických tabulek. Problém, který následně vzniká spočívá ve způsobu, který výzkumník používá při kategorizování popisovaných událostí, což je známé jako problém reliability, kdy mnoho kvalitativních studií neposkytuje nic víc než stručné, excerpty z dat. (Silverman, 2005)

Další kritika se týká spolehlivosti vysvětlení, kterou výzkum nabízí – problém „anekdotizmu“, který se objevil v důsledku toho, že se výzkumné zprávy mnohdy odvolávají na několik působivých příkladů určitého fenoménu, aniž by se pokusili analyzovat méně jasná data, může vést ke zpochybnění validity. (Silverman, 2005)

Nyní se přesunu k výkladu poznávacího systému, který je pro kvalitativní výzkum relevantní. Tímto systémem a zároveň paradigmatem sociální vědy je symbolický interakcionismus, který předpokládá, že „sociální vztahy jsou budovány sociální interakcí na symbolické úrovni. Tento přístup se nesnaží o kauzální vysvětlení sociálního fenoménu, ale o porozumění významu tohoto sociálního chování.“ (Disman, 1993: 294). Kromě toho může paradigma poskytnout pohledy na povahu interakcí v běžném společenském životě. Termín symbolický interakcionismus vznikl v důsledku přesvědčení H.Meada o zvláštní roli, kterou sehrává komunikace v mezilidských vztazích. (Babbie, 2001)

„Ovšem symbolický interakcionismus není jedinou teorií, která zdůrazňuje, že výzkumník má naslouchat zkoumaným osobám, místo aby je nutil vybrat alternativu z předem zkonstruovaného seznamu alternativních odpovědí.“ (Disman, 1993: 295) Dalším přístupem je etnometodologie, jejímž zakladatelem je Herold Garfinkel . Etnometodologie není metoda výzkumu, nýbrž studie metod a pravidel common-sensuálního porozumění, jež lidé používají, aby dali smysl situacím denního života. I přesto, že se výsledky etnometodologického šetření liší od jiné sociologické produkce, je mnoho lidí, kteří věří, že je to disciplína se sociologií úzce příbuzná. Hlavní technikou, kterou etnometodologie využívá, je porušování pravidel, což má mít za důsledek narušení lidských očekávání. Existuje nespočet možností, jak zkoumat toto etnometodologické paradigma. (Disman, 1993)

Garfinkel požádal své studenty, aby vyzvali svého známého v průběhu rozhovoru, aby vysvětlil význam svých nejběžnějších poznámek a otázek. Na otázku jak se máš se dotazovaný obratem zeptal, jak to přítel myslí, zdali se ptá na zdravotní či duševní stav, na práci nebo rodinné vztahy. V jiném experimentu si měli studenti představovat, že jsou ve svém domě podnájemníky, což mělo být doprovázeno neosobním a zdvořilým chováním.

Babbie ve své práci *The Practice of Social Research* navrhuje experiment, kdy si lidé stoupnou do výtahu zády ke dveřím, tak aby neviděli na čísla podlaží (což bývá považováno za normu), přičemž mají zkoumat chování ostatních lidí ve výtahu. Dalšími experimenty může být sledování vypnuté televize či jezení obědu rukama.

Výsledkem pak bývá údiv, šok či hněv „nezasvěcených“ účastníků těchto experimentů.

Sezna použité literatury:

Babbie, E. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Disman, H. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha. Karolinum.

Silverman, D. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Praktická príručka. Bratislava. Ikar.

